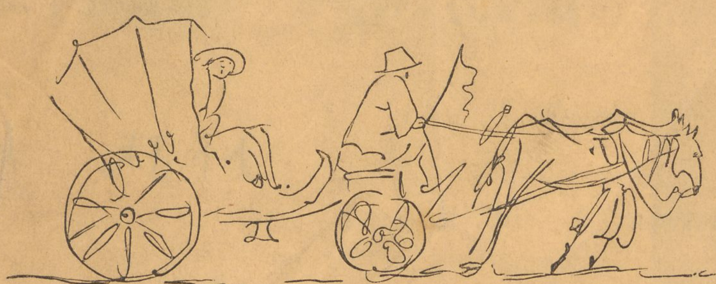
FEM DAGARS RESA I SKÅNE

FÖR ATT SE OCH HÄMTA RÖRELSE

OCH FÖRARGELSE

AF

CARL AUGUST EHRENSVÄRD.

EFTER EN I KUNGLIGA BIBLIOTEKET I STOCKHOLM BEFINTLIG HANDSKRIFT
UTGIFVEN AF MARTIN WEIBULL.

(AFTRYCK UR SAMLINGAR TILL SKÅNES HISTORIA, FORNKUNSKAP OCH BESKRIFNING 1871).

LUND,
TRYCKT UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1871.

FEM DAGARS RESA I SKÅNE

FÖR ATT SE OCH HÄMTA RÖRELSE

OCH FÖRARGELSE

AF

CARL AUGUST EHRENSVÄRD.

EFTER EN I KUNGLIGA BIBLIOTEKET I STOCKHOLM BEFINTLIG
HANDSKRIFT UTGIFVEN AF MARTIN WEIBULL.

LUND,
TRYCKT UTI BERLINGSKA BOKTRYCKERIET,
1871.

(Aftryck ur Samlingar till Skånes Historia, Fornkunskap och Beskrifning 1871).

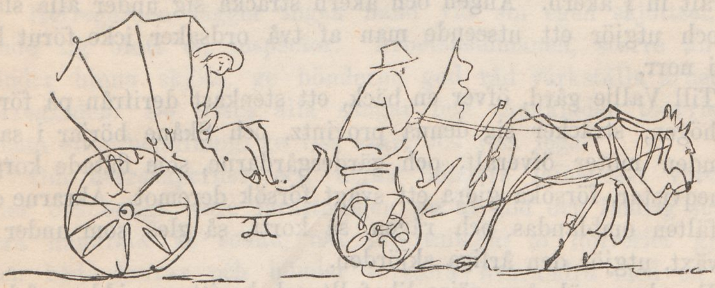
Fem dagars resa i Skåne för att se och hemta rörelse och förargelse af Carl August Ehrensvärd, som här för första gången meddelas den svenska allmänheten, är ett bidrag ej blott till kunskapen om Skåne vid slutet af det 18:de århundradet, utan äfven till kännedomen af en lysande personlighet, som åt den svenska literaturhistorien skänkt en af dess mest originella och intressanta företeelser. Den är meddelad efter Ehrensvärds i kgl. biblioteket i Stockholm befintliga egenhändiga utkast, hvilka bland en större samling Ehrensvärdiana blifvit ur B. v. Beskows literära qvarlåtenskap i bibliotekets handskriftsamling deponerade. Dessa Ehrensvärds utkast föreligga i ett mycket fragmentariskt skick, och ehuru man af ett fragment finner, att han sjelf begynt att lägga handen vid en sista redaktion, saknas dock en sådan helt och hållet. B. v. Beskow har, såsom det visar sig af en bifogad handskrift, försökt att lemna en sådan i omskrifven, för vår tid mera lämpad form. I stället för att välja denna väg för utgifvandet har man här föredragit att ur Ehrensvärds egna handskrifter söka framställa en grundtext med bibehållande af alla originalets oregelbundenheter, anseende, att en sådan först borde inom literaturen föreligga. Härvid anmärkes emellertid, att — som det tyckes — ett blad af Ehrensvärds egen handskrift numera saknas (*Östraby* sid. 143 — *I fordna tider etc.* sid. 144) och att till fyllandet af denna lucka det nyare redaktionsutkastet blifvit följdt.

Utan tvifvel skall hvarje vän af svensk literatur med intresse följa Carl August Ehrensvärd, när han i dessa reseanteckningar från 1795 — ett litet motstycke till den berömda italienska resan 1780—82 — vänder sig till betraktelser öfver det sydliga Sveriges natur och folk och till den vigtiga praktiska fråga, jordbruksreformen, på hvars lösning i den riktning, som här med siareblick företeck-

nas, Skånes hela nuvarande rika utveckling hvilar. Han skall i dem återfinna samma drag, som öfverallt framträda i alstren af Ehrensvärds skriftställarskap, samma originalitet i tankar och uttryck, samma fina blick för det karakteristiska, samma qvickhet och samma fördomsfrihet i uppfattningen; men i dessa vårdslösa utkast liksom träffar han tillika sjelfva personligheten på närmare håll, när han finner Ehrensvärd midt ibland de naturomgifningar, vid hvilka han visar sig mera fästad än vid andra inom fosterlandet, lifligt sysselsatt med de frågor, som af de fosterländska djupast fängslat hans uppmärksamhet under sednare åren af hans lefnad.

Företal.

Under min resa hant jag intet jämföra regeringens lagars och förordningars natur med naturen af deras förmenta ordsaker, icke heller märka landtskjöttselns och folkets fullkomliga uselhet. Jag hant något när finna climaternes värkan på folkets lynne och utseende, som målare och philosoph, återkommen för 15 år sedan ifrån Italien, nu på en landsväg, sjuk, i fult väder, efter två skinkmärrar och med fullkomlig afsmak för mitt fädernesland, dess latitud och dess mörker.

Inledning.

När man kommer utföre Kålmålsbackarne, har man liksom lämnat Alperne till rygga och hunnit Svearnes Lombardie. När man reser längre söderut, klifver man öfver Smålanska backarne och hinner Blekingen, ett land, som hvarken liknar Appeninernas fot eller den sälla trakten kring Neapel.

I anseende till den Norra Polen, man genomvandrar, är Blekingen liksom än täckare, efter alt är relativt och Sverget är det sist bebodda af världens möjliga trakter att bebo med egen regering, under namn af civiliseradt.

Ända till Blekingen är man åtföljd af tall och gran öfver berg och dälder med röjda åkrar; men i Blekingen börjar löfskogen öfveralt in i åkern. Ängen och åkern sträcka sig under alla slags löf och utgjör ett utseende man af två ordsaker icke förut har sett i norr.

Till Vallje gård, öfver en bäck, ett stenkast derifrån på första sandhögen, sträcker sig denna provintz, och Skåne börjar i sand. Yrsanden möter öfveralt, och gärdesgårdarne, som flätade korgar af eneqvistar, försöka gjöra ett svagt försök deremot. Åkrarne och sandfälten omblandas, och rågen, så kortt, så gles, som under en missväxt, utgjör den årliga skjörden.

En slags välmåga röjes likafullt och bevittnar vidden af hvar och ens besittning och med hur litet man mår väl och att allt är relativt.

Graniten har försvunnit, och jordberg ligga här och där som öar på ett jordhaf.

Skåningen är rödlätt, påklädd och ätande.

Välmågan hos allmogen röjer sig i dess mat och i mängden af dess mattimmar, af dess helhet och renhet i kläder och i lynnet af dess hälsa och utseende. I Gynge härad sades bönder på ej stora hemman med en tunna guld förtjenta pengar.

Åt denna delen af Skåne är klädedrägten svart, karlen bär rund nedlagt hatt, åt Ystad rund hatt med skåliga karmar. Alla skjortkragar höga och utsydda. Alla af bägge kjönen med träskor. Qvinnan stundom med klapptofflor och ganska sällan bonden med läderskor, men då med klaff. Qvinnans lintyg är som vore det en linnekjortel utan foder, fastsömmad vid en linnetröja utan foder, så att under hö- och sädesbergning gå flickorna i lintyget som i en slags drägter. I deras fullständiga klädnad bära de korta kjortlar med lintygs fållar ofta mer än ett qvarter nedanföre. De fläta sina hår med röda eller blåa band, och stundom däröfver bära de en hvit gniden duk med tofsar, utbredd och knuten, hustruns sidare än flickans.

Skånska bonden lefver i bylag. Man märker straxt, att han äger mer än en lat behöfver och äger mer än han hinner skjöta. Han är inbunden och hämdgirrig, större sädesbärgare än skjötare, oretlig och tung, ingen våldsvärkare, men mordbrännare.

Herregården lägger ingen hand vid sin egen skjöttsel, hållande sig blott en inspector. Arbetshemmanen, större än dess bönder hinna skjöta, ge bönderna god råd värkställa arbetet på herregården. De bestå alla sängar och sängkläder tourvis. De arbeta efter befallning, ge viss skatt och viss lega.

Om herrskapernes och deras bönders lefnadsätt vore alla tider orubbeligt, vore inrättningen nu så god och lindrig som för flera hundrade år sedan, när inrättningen af hofveriet gjordes. Men både herrar och bönder förstöra hvarandra med en sådan arbetsordning, så snart inkomne yppigare seder skynda att öka lefnaden och behofven och göra en hastigare värkan, än regeringen hinner på sin sida därefter rätta rikshushållningen.

Dessutom gifvas bättre methoder i landskjöttselen, ansedd som vetenskap, än hofveriet.

1795 d. 18—23 juli.

Från *Nöbbelöf* vid Christianstad, norr opp till Wanneberga, framsticker genom gröna höjder nakna spetsar af bärgvallar. Endast norden skymtar, skymtar ännu obehaglighet.

En stor lös, ensam sten, på åkern strax vid Wee by, träffades bårad med 51 ättegrytor, alla lodrätta mot horizonten. Stenen tycktes 30 alnar lång, 9 alnar bred, 5 alnar hög; största ättegrytan 1 aln bred och 1 aln djup; den minsta 1 $^1/_2$ tum bred och $^1/_2$ tum djup.

Wanneberga. Skogen växte mitt uti åkern, och hvarken skog eller åker ägde omgjärden. Alting växte i hvarannans famn, onyttigt men vackert. Man billdar sig skulld, och endast en sak är förknippad vid behaget, är man olycklig nog att vara nöjd med sjelfva fördömmelsen.

Folket var hvittlätt i mörka hår. Femton års gåssen bar flickans kinder. Karlarne drogo rödfärgade fårskinspällsar mitt i sommaren och illa färgade; qvinnan blå tröjor, stundom svarta.

Klädet enklare knutet med mera frihet om hufvudet än på Slätten; men igenom randiga förkläden och kjortlar misstrodde man renligheten. Ensamma färgor bekläda altid snyggare sin person, och man bedrar sig altid i valet af oömma tyger, med mindre man ej altid vill synas oren, för att bli trodd om renlighet.

Här börja trädhus och med dem ett tycke af snygghet, ehuru bedrägligt. Ner åt slätten brukas ler till väggar, inslaget i deras spjälar, och tillskapas snea och vågiga hus, som alldrig med största snygghet kan bibehålla minsta tycke deraf.

Teckningen bland folket var med korta näsor och breda skallar; men behag, som förtrållar alt, följde naturen.

Vägen gick förbi ett kalkbrått af bleke.

Landet började bli öde och flackt under ögat, men altid behölt (det) på 4 a 5000 alnars afstånd ett snöre af skog.

Flickebarnen gingo oflätade i håret med duk om hufvudet.

Stora ljunghedar öfverfors, och när man lämnade en stor insjö åt vänster, anländes till *Tyringe.*

Man omsveptes strax från ljungfältet in i löfskogen. Som då man landstiger från stormen och ser blomman och alt förglömmer, så glömdes ljungen nu på en stund.

Men ödemarken fram till *Röinge* var grufvelig af blotta ljunghedar utan mellankast af minsta löf. Man bör veta likväl, att på dessa trakter växa ingen gran och ingen tall. Således voro dessa trakter öde, men ej förtviflade genom naturens nödhjelp.

Bälinge. Byarne här åt orten få ett annat än vanligt utseende. De likna ett knippe med trädgårds torp. Gårdarne åtskiljas af täpporne, ehuru alla samfäldte i bruk på vanligt ohyffsat vis; men vackert, men täckt. Mångfärgade och tätt hopvirkade blomstermattor under löfskogens collonner utbredde sig i vågor och samstötte med rimsor i kårs och i cirklar af åkrar utan hängn.

Alt är vackert, alt är illa.

Folket är gladt och obetryckt. Ynglingarne hvitlätta med stora blå ögon och törnros kinder, lediga och fria som städers flickor, och landets flickor täcka och skickliga som Carlbergs cadetter. Deras mödrar visade millda och värdiga tycken.

Stugorna treflige, med en långt mer än vanlig snygghet, likväl ej med Blekingens sökta prål. Här tycktes folket nöjdt åt egna varelsen likt gräset, täckt, utan blomster.

Inga herregårdar.

Folkets gry i allmänhet tyckte jag mera om här, än om folkets gry i det oppodlade Östergöthland. Man såg här mera naturens spår: lätthet och lagom. Oppodlingen är driftens och uträkningens dotter, uppfostrad i snörlif. Här i ljunghedarne gick dottern af frihet och hopp i slöja.

Men snörband är nyttigare för samfundet än nakna behaget. När Adam bet i äpplet, fattade han samma ögonblick plogen och spadan.

Örkelljunga. Trackten består altid af vackra profbitar ur Blekingens landskaper, men altid utströdda öfver ljungblommans haf, så att en resande liknar ett skepp, som utgått för att upptäcka

öar i Söderhafvet. Man är en förvillad comet, som i ohyggliga rymderna stöter på stjernorne.

Bönderne tycktes herreartade i drägten. De bära kläder af ljusblått eller ock grått valmar, beprydt med messingsknappar i stället för häcktan, och jackans snidt var på aflagd engelska eller på aflagd franska.

Här röjdes bland allmogen den osmakliga apningsvanan utan behof. Bönderna tro sig fullborda en skyldighet, när de uppdraga sprätthökars fordna drägter, engelska och franska till klippningen, dem deras egna bönder [1]) alldrig nyttja eller villja nyttja.

Apning från apor.

Ty bondens klädnad, äfven som soldatens, bör vara en riktig beklädnad och ej ett spöke af vålnad. När bonden visar sig i en skådespelsråck, med rakt hår och trädskor, blir denna förening outsägeligt löjlig.

Det är besynnerligt med oskulden. Den blir som dygden djurisk, när den går för långt.

Utlänska almogen har ej apningsfelet, hvilket fel härrör af brist på kraft af hvad som stämplar en nation. Ingen piga i Paris har nånsin trädt en spittsig klack, då vår goda bondgumma sätter straxt i purp(ur) hvad en drottning brukte af gulltyg.

Detta vittnar om en dålig enfald. Man tror sig brottslig att ej vara lik andra, då man redan fick äran att vara Guds beläte.

Alla hus voro af träd, efter här fants träd; men som ej skogarne voro grofva, blefvo väggarne tunna.

Marken är ej ofruktsam, men odelad och ouppbruten.

I allmänheten föder bönderne sig af trädarbeten. De äro således handtvärkare, och hos dem hvilar således jorden, tills skogen är all.

Här voro de alla gladast och muntrast jemförelsevis mot slättbonden, som är jordarbetare. Det ser då ut, som vore jordbruket för plumpa meniskjan och som handtvärket skulle odla henne. Kanskje så är. Den ena vågar sätta förståndet i utöfning, den andra bäfvar, om intet han åtföljer sedvana utan begrepp. Men om jordbruket blefve ställdt i vettenskap, att man kunde så befalla sin jord som sitt värke, kunde munterheten medfölja en åker-

---

[1]) ɔ: Englands och Frankrikes.

man vid plogen såväl som en timmerman vid huggjärnet. Men innan dess blir altid åkermannen moraliska grannen till vilden.

Så länge landtbrukaren endast bäddar naturens säng, i hvilken sommaren gjör sitt biläger, fordras intet stort snille i yrket, endast städerskans flit. Men när i denna ännu ouppodlade vettenskap man kanskje framdeles uppfinner lämpan att leda jordens vanliga kjärlek till en anmodad låga, så bekommer landtbrukaren samma driftiga snille och den munterhet, som igenkjännes i alt annat fabriques folk.

Näringsämnet ger åt folket deras *varelseton*, ger dem en viss tackt, ett visst handlag att kjänna och att föra sig. Man ser, att snillet liksom uppöfvas vid födkrokar, mer än vid landtbruket.

Landtbrukaren bereder värkstaden åt naturen, som arbetar. De andra måste utarbeta sakerna sjelfve. Det händer, att landtbrukaren blir inspärrad i vana, då bärge- och skogsboar lefva med opplyfta ögon.

Altid den som tänker lefver i ett tillstånd, liksom det vore någon klok han åtlydde. Den som endast skjördar och bär in lefver i mörker. Den som arbetar lefver ock med snille. Den som plumpt skjördar är tyrann. Den som förtjänar är dygdig. En tyrann är altid sträf och treskande. En dygdig altid älskansvärd och uppodlande.

Nu sedan dygden öfverlämnat sin thron åt snilleledigheten vinner man ingenting genom den oskullden, som fordom tillhörde landtlefnaden. Bränvinet har blifvit rikets vinst, och samma vinst har tillskapat en annan blod. Där fordom landtmannen ägde sin oskuld, där hvälfver nu afvund och påstående. Hans hjärta är biktadt och ej annat än groft, och hans lystnader gjör honom oro. Sådant förändras alldrig mera, men denna gjäsning kan förhjelpas ur den stråtväg, som nu blifvit en vana, in uti en upplysning, som befordrar framstegen till låflig vinst.

Jordarbetarn i Skåne är trög och ljumsk. Som han får alt af sin jord till skjänks, tror han afvunden åtföljer honom. Han har ett godt luftstreck och en obillig jordmängd. Han sofver och örterne växa. Han har mer än nog och har öfverflöden utan åtgjärd af snillet. Det tillskapar kjänslan af ett välde, som altid förstenar.

Men oppe i Svärget, där genom efterdömme från herregården och genom ringheten af ägor, åkerbrukaren lyftes ur dvalan till tankarne och till idoghet, finner man inbyggaren mera rapp och nöjd

Ju mera åkerbruket liknar en värkstad, dess mera finner snillet där åtkomst för sin vaksamhet och upodlar sin ägare således i lika grad med hvad hans jord åtnjuter. Och ju mera han odlar, ju mer föryttrar han, hvarigenom han kommer i omloppet af begjär och af fylda behof, som är själen af nöjen och rörelse. Men ingenting är mindre menniskjovulit än tillståndet att blott afbida ödets nycker, änskjönt säkerhet om dess nåd, och äfven så är ingenting mera menniskjans höjd än att få bestämma sjelf genom sin skicklighet gradtalet af sin vinst. Detta utgjör den fullständiga sysslan, som betager alla tomma och fåfänga gräl och tid för bitterheten att inrotas.

En slöjdare är ett steg närmare fullkomligheten än en skånsk slättbonde, som är ännu ett barn, som stårknar vid naturens bröst, njöte han alldrig så mycken föda.

Men skulle slättbonden engång få sig tilldelt mindre fält och derigenom en större flit, säkrare vettenskap om samma sitt åkerfälts skjöttsell och derigenom kjänslan af den vinst, som åtföljer uppbrukade krafter, skulle han inhämta större begrepp och större tillfredsställelse, skulle han bli lika snäll och glad, som han nu är skygg och förbehållen.

Intet djur är utan sin tilldelta ära och ingen ära utan af förtjenst.

En allmoge satt i fullt arbete, underhållen i drift af vettenskapen, gaf alldrig någon regering minsta ledsamhet, så snart regeringen hadde äran vara den värdig.

Man borde derföre på Slätten utdela små landtbruk afpassade till ett hushållds fulla krafter, att ingen lättja inkräktade hyddan. Hvarigenom landtbrukaren uppöfvades i begreppet, uträkning och förutsigt, — ty snillet är högsta ägendom, — erhindrandes sig alltid, att jorden är ogräntzelig i tacksamhet, då hon med snillet uppdrifves, och det är genom snillet man är glad.

Östra Ljungby gjästgifvaregård ligger i bytrakten. Är lika de föregående. Men vid sjelfva byn börjar ett utseende af Slättens öfverflöd.

I byen syntes korsvärkshus, och kjändes tårfrök.

Ännu syntes intet den svarta drägten. Ännu messingsknappar. Ännu frack af vallmar. Folket var hvitlätta, ännu oppnästa, muntra och språksamma.

Till *Åby* gjästgifvaregård var trackten rik och stor. Här voro Blekingetrackterne utsträckte i alla delar igenom markens egna ut-

sträckning, och Blekinge lynnet förvandlades till hvad rättnu Skåne blir ensamt.

På detta sättet borde till det minsta en physisk fäderneort vara till sin grund och i sin afkomst, med tillräckligt skog och åker och med ett hjertligt utseende, med både ett uppväckande synämne för vettet och en säker äring åt oxen och ej se ut att vara en ödemark af bergsskrefvor och i sanning äfven vara en ödemark.

Olyckligt det folk, som bebor bergskrefvor bland vargarne.

Snyggheten är synlig i Skåne mer än på andra ställen, där genom stora städers granskap landtfolket rubbas i sin hemfrid, där de, väckte till öfverflöd genom håg för apning, störtas ifrån uträkningen till stilla njutningen, som är liderlighetens moder.

Kring hela den nårra delen af Skåne gå flickebarnen med duk på hufvudet liksom sine mödrar. Den är enfaldigt, men intet knuten som i de norra delarne af Sverget eller kring hufvudstaden. Och dessutom pryder den mera än den osmakeliga bindmössan så snäf, så ooplyft och så svänsk.

Uti Åby försvinner småningom hvitlättheten. Den mogna färgen återkommer.

Från Åby följer en hög ås till höger, efter utseende på en fjärndels mil. Öfverallt på de andra sidorne sträcka sig stora fält, omringade med långt afsides i dimma liggande skogshöjder.

Men ett ögnablick trodde jag där en smålänsk Gud förvandlat Sverges gran och tall till löfträd med alla getabackarne bland alla enbuskarne och inom alla stenarne. Det lär ha varit ett utskått af Åsen.

Skåne är en sammansättning af Småln och Italien, i litet Blekingen i stort Skåne, liksom vår klädedrägt af ett bart hufvud med en stor vargskinspälls.

Vägen närmar sig alt mer och mer till Åsen, eller kommer Åsen alt närmare och närmare vägen; längs efter den bo husmän eller torpare under bönder. Deras stugor äro dockskåp. Folket är ovanligt täckelige, muntra, med oskuldens säkerhet. Arbetets och jordens barn hysa hvarken skalckacktigheten eller blygsamheten: för dem är lefnaden blott en långvarig okonstlad syssla. De upptänka hvarken giller eller kjöld. Deras kjänslor följa behofvet, och behofvet härstammar från sällheten af deras land. Karlarne manlige och vackra. Alla deras rörelser röjde liksom

tvänne lifskrafter: den ena lifskraften åt arbetet och den andra åt belöningen.

Röstånga gjästgifvaregård låg i byen på den nedgående udden af Åsen, där den var bruten af berg af trapp och någon eldfast lera syntes eftergrafd, hittad och lämnad. Vid Bollerup synes sådane trappklippor stöta ur jorden. Emot Hörs gjästgifvargård till vänster, i Wilsere by, tillhuggdes qvarnstenar af en sandsten, som inneslöt brännkål.

Hörs gjästgifvaregård. Där återsyntes den blå karlmössan. Sjelfva gården kårsvärke, på nytt åter oppbyggd. Regeringen ger premium för sten; ändå korsvärk.

Ännu varade grå jackan.

Där hugges äfven qvarnstenar lika de förra, och i stengärderne hittar man sådan sten.

Den starka anletesfärgen tilltager tillika med ett alfvarsammare tycke. Gjetter, bundne med ok, drefvos på landsvägen.

En digerdöd hadde öfvergått enbuskarne, så att barr och bark voro affallne och sjelfva trädet solblekt. Alla stora fälten glimmade af detta silfver. Det var ett philigrams arbete på en ödemark urblekad i silfver, ett portraitte af högmodet [1]).

Hela trakten, utom sin ohyggelighet, är äfven obebodd, men emot himlabrynen visar sig mörka byar och hvita kyrkor.

Hörby. Här var icke ett enda trädhus. Nu alt af lera och krokiga stickor. Bruket i Skåne är att klina och smeta, äfven som naturens härvarande sed är att alldrig gjöra annan måsa än brunmåsa.

Svarta nationela jackan syntes här och där.

Landet var intet ohyggligt och intet vackert.

Blåa mössan hadde fått blå band.

Sedermera går vägen igenom rätt fula slätter af tufvor, en och kullersten.

Kullerstenarne kantiga, ej rundslipade af vatten, således krossade från berg, utan åtkomst af vattensqualp.

Många kyrkor och byar omringa fälten på långt håll.

I skogsbyggden voro byarne utan trädplantering och på slätten voro byarne invexta i löfträd.

Häraf ser man, att arbeten ägde altid hufvudbehofvet till första ordsak.

---

[1]) Ursprungligen: *af vissa tidehvarf. Det var svenskt.*

Östraby. Här gå flickorna barhufvade.

Färgen är brunaktig, der intet nog blod rinner. Med rodnad derjemte blir färgen fullmogen.

Trakten på flere ställen beväxt med en löfvad ek, som jag sett i Frankrike. Här finnes förbud mot det felet, som kallas hamla, och man hamlar.

Vid alunbruket *Andrarum* endast arbetare och ingen jordägare.

Der såg jag barnen, efter egen sång, dansa af egen drift, hvilket jag aldrig förr märkt i Skåne.

Jag kan med säkerhet påstå, att en sådan bonde till helsans färg och kroppsskapnad, som skjutsbonden härifrån, finnes ej från Enara Träsk till slutet af Småland.

I *Tranås* hade mössan blå band. Det är roligt att se, huru bondmössan är första utkastet till konungakronan.

På majstänger och på hustak ser man ibland yxor brukas som prydnader.

Man lär uppresa yxans afbild äfven som ett segertecken på slätten.

Det gifs ingenstädes himlabryn sällare än i Skåne; men stället, som uppbär vandrarens fot, återbetaler det med egen tyngd. Aldrig annat än säd, boskap och sol om sommaren; regn, blåst och kråkor om hösten; drifvor och snödjup om vintern och om våren opptinade kärngar i tufvorna.

Skånska slätten är ej i vattpass; den är bruten, men mot horizonten ser man sällan de små höjderna. Landet bryter sig i stora dalar, antager en behaglig rörelse för ögat och hotar icke vandraren med mödor.

Byarne äga i allmänhet utseende af en tung och vårdslös välmåga; husen af smetadt ler mellan vresiga spjälor och öfverkrönta med kyrktak af halm, insvepta mellan oppradade pilar och trädgårdar med ogräs, törnrosor och gödselhögar.

Man kör genom en by och råkar der gatorna fullströdda af barn. Flickorna med håret inflätadt af röda band, hvars ändar nedfalla på axlarne, i hela och rena lintygsärmar, gröna eller röda korta lifstycken med bandgaloner samt svarta kjortlar, barfotade eller med små svarta träskor. Gossarne i blåa eller svarta jackor, altid hela, ofta nya.

Man ser en åker uppkörd af åttio plogar; derefter arbetaren

hvilande under mattimman — denna nödiga timma återbörjar, tror jag, elfva gånger om dagen.

Vid solens uppgång ser man ibland stora skockar af skogsdufvor på slätten eller en fredlig stork besegla luften för att besöka vipans ägor eller man hör ett skrän från skyarne af skånska kajor. Man råkar vagnsforor af lefvande gäss, som sjelfva förundrade uppresa en skog af halsar ur vagnskorgen, eller ser man vagnar lassade med träskor och torf.

Ibland ser man en å, så stilla stående som skulle intet hennes bölja nännas öfvergifva blomstren och gräset. Inom husen stora dunbäddar, rena linnen, sydda örngåttsvar, broderade täcken, stor omgång med kläder, utsydda skjortkragar och träskor.

Man förundrar sig då man finner rensningsdagsverken förrättade af fattighjon, sittande i sina hela och väl underhållna kläder, med helsans färg på ansigtet och en glänsande hvit polerad duk, bruten i hörn och veck till hufvudbonad.

Allt är i Skåne blandadt med något vigtigt, aktningsvärdt och lättfånget.

Herrgårdarne tyckas slott och fästen med torra vattengrafvar och vindbryggor, utvisande i hvad försvarsgrenar och barbari fordna verlden stått.

I fordna tider gingo gårdsägrarne på jagt med hundkoppel, handlöst öfverlämnande gårdsbruket till inspectoren. Altid att vidröra en vettenskap var att åtkomma en död katt, och sjelfva kriget, deras natjonala välfärd, utfördes mera med ett ursinnigt hopp och med viljans öfverspänning än med krigskonstens tålamod och uträkning.

Nu angripa jordägrarne sjellfve gårdsbruket för att öka inkomsten åt det nya lefnadssättet. De fösas nu och altid utan vettenskap. De sätta driften endast i bondbruket och ärhindra sig ej, att bondbruket är vanslägtat af fordna förödelser.

Det går an till en del i Skåne, där fordna danska sedvanan står orubbad, men ehuru i den är någon ordning, finnes intet rätta landskötseln där vara bringad i vettenskap. Om fliten nu ville utsträcka odlingen högre än han var bringad i danska tiden, så rubbas proportionen mellan gårdsarbetet, som då fordrade mycket, och hemmanen, som då förstöras. *Tostarp*, genom flere hemman än vanligt och en ovanlig mild och noga hushållning med folket, värkställer dock häruti mer än hvad kunnat förmodas.

Bondbruket är ännu uti den oreda, bönderne intet sjelfva utreda och hvars vettenskap herrarne ej böra lita på.

Våra förra konungars krig, förklarade för att undgå inhemska oroligheter, förstörde folknummern, att endast qvinnor och barn lemnades åt landtskjöttselln, så att åkern förblef åker och äng död äng.

Dessa qvinnornes barn blefvo våra nya förfäder och deras utdelte efterdömen stadgade deras barns och vår arbetsmethod, hvarigenom styrkan förminskade, ingen omväxling af jord skedde.

Ännu har regeringen ej fått tid med inre ställningen, och landtbrukaren bönfaller intet heller enhälligt och på vettenskapsgrunder härom genom den allmänna osmaken för utforskning. Bergsbruket äger vettenskap och blir altid fredat af regeringen.

Alla grundsanningar stöta oss ännu som ohöfliga förebråelser. Man vill med behag gå till helfvetet. Vi frambryta äregirrige på höft, eller stumma tro (vi) utan ransakning. Raska, duktige i åkerbruket, lita vi på väderleken; nedslagne, på kloka gumman. Öfverspända i hopp, och villja, liksom bära vi altid ett hufvud blott för ansigtets skull.

Man gjör Anjala optåg i sine egne hushåll, men alldrig Lukurgi lagstiftning. Hjessan pudras. Man läser intet och vet ingenting. Den enda kjänsla man har är i hornen, och man smickrar sig af regeringslystnaden.

De förnäma äga i allmänhet en slags befallningsart i sitt genie, som förbjuder dem bok och vettenskap, så att, om de nedstiga någongång till vettenskapen, gå de ifrån stallet sjelfve att räffsa äng.

Nu, i stället för jagt och fästningsbyggnad, bygga samtliga rådstugor. Landets behag prisas intet nog. Stadsbullret, äfven så litet som krig, förenas alldrig med landtlefnaden. Altid syndas mot sakernes afpassning.

Och landtskjöttseln, medlet till den nya utkomsten, utgrundas intet. Man anbefaller jorden som en misskjött slafvinna. Regeringssjukan söker alltid ytorne och qvadratinnehållet af jorden, men alldrig djupet och det cubika innehållet. En rik kjöper opp så vidsträckta ägor, att han förlorar förlaget och förståndet till deras opparbetning. Derpå plågar han sin bonde. Ingen liksom sammanförer sig och genom opplysning skaffar sig ett värdigt innehåll. Man utbreder sig. Man söker beqvämlighet och smak och bygger manzartak. Man söker rikedomen och förordsakar ödes-

hemman. Alt detta är fruckten af hvardagsdrömmarne, gjästabudet, byttölet och okunnigheten.

Vi borde mindre skrubba oss på alla njutningar och mer tänka på att förtjena heder af våra efterkommande. Man borde efter den allmänna kullstörtning, de fordna tiderne fått, gjöra med tankarne en hushållsresa till Falu bergslag, där i krigstider inga recryteringar skedt, och där i ögnasigte taga de profstycken af Sverges fordna landskjöttzell, som blifvit lämnade orörda mellan deras hyttor. Derpå borde alla mangrant anställa en stor resa till *Svaneholms* lärosäte.

Och sedan man så besedt och afhört visheten, varandes läraktige och ej kifvande, vågar jag en million mot en milliondel, att regeringen blir opplyst och Sverget lyckligt.